

**Щодо постанови КМУ від 21.03.2025 № 322
«Про внесення змін до постанов Кабінету
Міністрів України від 3 листопада 2010 р.
№ 996 і від 30 січня 2013 р. № 61»**

1. Предметом постанови КМУ від 21.03.2025 № 322 є «громадська антидискримінаційна експертиза».

Зокрема, здійснення такого виду експертизи:

(а) включено до переліку прав Громадських рад при органах виконавчої влади (п.4 Типового положення, ПКМУ від 03.11.2010 № 996);

(б) виділено та регламентовано в якості окремого, поряд з існуючим «антидискримінаційна експертиза», виду експертизи (п.п. 3¹, 12-16 Порядку, ПКМУ від 30.01.2013 № 61).

2. Прийняттям ПКМУ від 21.03.2025 № 322 відсильні норми ч.3 ст.8 та 5-го абз. ч.1 ст.11 ЗУ «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», раніше реалізовані в ПКМУ від 30.01.2013 № 61, доповнено реалізацією норм ч.2 ст.13 цього Закону:

«3. Порядок проведення органами виконавчої влади антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів визначається Кабінетом Міністрів України.

[Ст.8. Проведення антидискримінаційної експертизи у процесі нормотворення]

1. Кабінет Міністрів України:

затверджує порядок проведення органами виконавчої влади антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів;

[Ст.11. Повноваження Кабінету Міністрів України щодо запобігання та протидії дискримінації]

1. Громадські організації, фізичні та юридичні особи мають право:

проводити громадську антидискримінаційну експертизу проектів нормативно-правових актів;

2. Порядок проведення визначеними у цій статті суб'єктами громадської антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів визначається Кабінетом Міністрів України.

[Ст.13. Права громадських організацій, фізичних та юридичних осіб щодо запобігання та протидії дискримінації]»

3. Згідно з оновленим змістом ПКМУ від 30.01.2013 № 61, можливість реалізації права на проведення громадської антидискримінаційної експертизи передбачається в межах проведення консультацій з громадськістю щодо проектів актів. Це впливає з норми ст. 3¹ Порядку, затвердженого ПКМУ від 30.01.2013 № 61.

Раніше, така можливість була передбачена в межах лише однієї з форм консультацій з громадськістю – публічного громадського обговорення проектів нормативно-правових актів:

«2. Установити, що громадська антидискримінаційна експертиза проводиться громадськими організаціями, фізичними та юридичними особами в рамках публічного громадського обговорення проектів нормативно-правових актів відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 (Офіційний вісник України, 2010 р., № 84, ст. 2945).

[п.2 (який втратив чинність) ПКМУ від 30.01.2013 № 61]»

Разом з тим, як в чинній, так і будь-яких з попередніх редакцій Порядку проведення консультацій з громадськістю (ПКМУ від 03.11.2010 № 996), відсутні норми, які б дозволяли конкретизувати місце можливої громадської антидискримінаційної експертизи у загальній процедурі консультацій.

4. Змінами до ПКМУ від 30.01.2013 № 61 встановлено перелік ознак дискримінації, за якими мають визначатися дискримінаційні ознаки положень проекту нормативно-правового акту, щодо якого здійснюються і «антидискримінаційна експертиза», і «громадська антидискримінаційна експертиза». Зокрема, такі ознаки встановлено у ст.4¹ Порядку, затвердженого ПКМУ від 30.01.2013 № 61.

Аналіз опису цих ознак виявляє, що вони походять від деяких норм ЗУ «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», а саме:

2-й абз. ст.4¹ Порядку – від п.2 ч.1 ст.1 Закону;

3-й абз. ст.4¹ Порядку – від ч.2 ст.6 Закону;

4-й абз. ст.4¹ Порядку – від абз. 3-12 ч.1 ст.4 та від ч.1 ст.2 Закону.

«2) дискримінація - ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі - певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними;

[Ст.1. Визначення термінів]

2. Форми дискримінації з боку державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, юридичних осіб публічного та приватного права, а також фізичних осіб, визначені статтею 5 цього Закону, забороняються.

[Ст.6. Заборона дискримінації]

1. Дія цього Закону поширюється на відносини між юридичними особами публічного та приватного права, місцезнаходження яких зареєстровано на території України, а також фізичними особами, які перебувають на території України.

Дія цього Закону поширюється на такі сфери суспільних відносин:

громадсько-політична діяльність;

державна служба та служба в органах місцевого самоврядування;

правосуддя;

трудові відносини, у тому числі застосування роботодавцем принципу розумного пристосування;

охорона здоров'я;

освіта;

соціальний захист;

житлові відносини;

доступ до товарів і послуг;

на інші сфери суспільних відносин.

[Ст.4. Сфера дії Закону]

1. Законодавство України ґрунтується на принципі недискримінації, що передбачає незалежно від певних ознак:

1) забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб;

2) забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб;

3) повагу до гідності кожної людини;

4) забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб.

[Ст.2. Принцип недискримінації у законодавстві України]

5. Зазначені в попередньому пункті особливості формулювання ознак дискримінації (неоднорідність, різномасштабність, велика кількість) спричиняють проблеми щодо розуміння прикладного змісту конкретних дій («експертне дослідження»), які мають бути здійснені в межах ст.4² Порядку, затвердженого ПКМУ від 30.01.2013 № 61.

Додаткові питання виникають в частині встановлення обов'язку експертного дослідження на відповідність ЗУ «Про забезпечення рівних прав та можливостей

жінок і чоловіків», у якому питання дискримінації (маючи базове відсилання на ЗУ «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні») становлять лише частину обсягу Закону.

6. Насамкінець, необхідно відзначити нерівноцінність статусу висновків, які мають готуватися за результатами «антидискримінаційної експертизи» та «громадської антидискримінаційної експертизи».

Зокрема, за однакових вхідних умов (матеріали для експертизи, інструментарій для її проведення), висновок «антидискримінаційної експертизи» приймається як безумовний стимул до перегляду проекту нормативно-правового акту (п.п.9-11 Порядку, затвердженого ПКМУ від 30.01.2013 № 61), висновок же «громадської антидискримінаційної експертизи» цілком може бути відхилений (п.п.14-16 Порядку, затвердженого ПКМУ від 30.01.2013 № 61).